

Οι Αθηναίοι και οι Πέρσες:

Η πτώση της τυραννίδας στην Αθήνα και το στέριωμα μιας καινούριας μορφής πολιτεύματος επισφραγίστηκαν οριστικά το 508 π.Χ. Απερίσπαστοι οι Αθηναίοι προχώρησαν στην οικοδόμηση των νέων θεσμών που ο εισηγητής τους, Κλεισθένης, ονόμασε Δημοκρατία. Ο πρώην τύραννος Ιππίας βρήκε καταφύγιο στην αυλή του βασιλιά των Περσών, Δαρείου. Εκεί, σε κάθε ευκαιρία, πίεζε τον Μεγάλο Βασιλιά να εκστρατεύσει στην Αθήνα και να τον αποκαταστήσει στην εξουσία. Τα γεγονότα, όμως, δεν τον βοηθούσαν.

Η επανάσταση των Ιώνων απασχόλησε τον Δαρείο έξι χρόνια ώσπου να την καταστείλει στα 494 π.Χ. Χρειάστηκε άλλα δυο χρόνια να ετοιμαστεί και το 492 π.Χ. έστειλε τον γαμπρό του Μαρδόνιο να κατακτήσει την Ελλάδα. Αφορμή ήταν η βοήθεια που πρόσφεραν στους Ίωνες επαναστάτες η Ερέτρια με πέντε πλοία και η Αθήνα με είκοσι.

Ο στρατός του Μαρδόνιου πεζοπορούσε από τη Μ. Ασία ως τη Μακεδονία περνώντας απ' τη Θράκη όπου οι Βρύγες του έκαναν μεγάλη ζημιά. Ο στόλος ερχόταν πλέοντας παραλιακά. Περιπλέοντας τον Άθω, συνάντησε μεγάλη θαλασσοταραχή και τσακίστηκε. Η εκστρατεία τέλειωσε άδοξα κι ο Μαρδόνιος γύρισε πίσω.

Ο Δαρείος ξεκίνησε νέα προσπάθεια. Το καλοκαίρι του 490 π.Χ. έστειλε πάλι στρατό εναντίον των Ελλήνων. Αρχηγοί ο Δάτις και ο Αρταφέρνης. Μαζί τους και ο Ιππίας, που σκόπευε να χτυπήσει και από μέσα τη νεαρή Αθηναϊκή Δημοκρατία με επανάσταση των οπαδών του. Αυτή τη φορά, έφτασαν από τη θάλασσα, διασχίζοντας τον Αιγαίο, πήραν τη δημοκρατική Νάξο και τα περισσότερα νησιά από τις Κυκλάδες, κυριεύσαν την Κάρυστο και πολιορκήσαν την Ερέτρια που άντεξε έξι μέρες. Κατακτήθηκε με προδοσία και παραδόθηκε στις φλόγες. Έπειτα, οι Πέρσες πέρασαν στην απέναντι παραλία και βγήκαν στην πεδιάδα του Μαραθώνα.

Ένας Αθηναίος κήρυκας, ο Φειδιππίδης, στάλθηκε στη Σπάρτη για να ζητήσει βοήθεια. Έκανε την απόσταση, περίπου 219 χλμ., σε δυο μέρες. Οι Σπαρτιάτες επικαλέστηκαν κάποιες θρησκευτικές γιορτές και καθυστέρησαν. Όταν έφτασαν, η μάχη είχε τελειώσει.

Ένας οπλίτης ανέλαβε να φέρει το μήνυμα της νίκης στην Αθήνα. Ξεκίνησε με τα όπλα του κι έκανε τη διαδρομή τρέχοντας. Όταν έφτασε στο άστυ, αναφώνησε «Νενικήκαμεν» κι έπεσε νεκρός. Η μεταγενέστερη παράδοση τον θέλει να περνά από ένα σημείο, όπου χωρικοί του φώναζαν «Σταμάτα! Σταμάτα!», για να μάθουν το αποτέλεσμα της μάχης. Έτσι, η περιοχή, κατά την παράδοση, ονομάστηκε Σταμάτα. Σ' άλλο σημείο, ο πρώτος μαραθνοδρόμος κοντοστάθηκε ν' ανασάνει, επειδή κόντεψε να του βγει η ψυχή. Η περιοχή, κατά την ίδια παράδοση, ονομάστηκε Ψυχικό.

Στον Μαραθώνα, ο Μιλτιάδης άφησε τον Αριστείδη να φυλάει τα λάφυρα, πήρε τους υπόλοιπους άντρες και με γοργή πορεία πήγε στο Φάληρο, όπου παρέταξε το στράτευμα. Όταν έφτασαν με τον στόλο τους οι Πέρσες και είδαν τους Αθηναίους να τους περιμένουν, προτίμησαν ν' ανακρούσουν πρύμνη και να γυρίσουν στην Περσία (Για την ελληνοπερσική σύγκρουση στον Μαραθώνα, βλέπε περισσότερα στην [**Πατριδογνωσία**] Ανατολική Αττική, «Ιστορία του Μαραθώνα»):

Ο Μιλτιάδης αρχιστράτηγος

και

Η μάχη του Μαραθώ να

)

Ο Ιππίας έφυγε στη Λήμνο, όπου και πέθανε. Ο Δαρειός δεν το έβαλε κάτω. Πειστωμένος από την ήττα, ανέθεσε στον δούλο που τον ξυπνούσε, να του λέει κάθε πρωί:

«Μέμνησο των Αθηναίων» (Να θυμάσαι τους Αθηναίους)..

Πέθανε προτού προλάβει να εκδικηθεί. Ο γιος του Ξέρξης ανέλαβε να τιμωρήσει τους Έλληνες. Η νέα περσική εκστρατεία έφερε τον Ξέρξη να περνά από τις Θερμοπύλες (480) (βλ. [**Πατριδογνωσία**] Φθιώτιδα, «Ιστορία της Φθιώτιδας»: «**Μολώ ν λαβέ**»), να βλέπει την ήττα του στόλου του στη Σαλαμίνα (480) και να φεύγει κατησχυμένος (βλ. [

Πατριδογνωσία

] Δυτική Αττική, «Ιστορία της Σαλαμίνας»):

Η σύμπτυξη του στόλου

κ.ε.). Οι ναυμαχίες στο Αρτεμίσιο (480) και στη Μυκάλη (479) ολοκλήρωσαν την καταστροφή του περσικού στόλου του κι έγιναν αιτία να απελευθερωθούν από την περσική κατοχή τα νησιά και η Ιωνία. Η ήττα στις Πλαταιές (479), έδωσε τους Πέρσες οριστικά από την Ελλάδα.

Η Αθηναϊκή συμμαχία:

Η ήττα των Περσών και η απομάκρυνσή τους από το Αιγαίο έβαλε τις βάσεις για το χτίσιμο της εθνικής συνείδησης των Ελλήνων. Αθηναίοι και Σπαρτιάτες και οι λοιπές ελληνικές δυνάμεις κινήθηκαν αμέσως επιθετικά και άρχισαν να ελευθερώνουν τα νησιά και την Ιωνία από τον περσικό ζυγό, όπου αυτό δεν κατορθώθηκε από τους ίδιους τους υποταγμένους. Δημιουργήθηκε έτσι μια ελληνική συμμαχία, την οποία οι Σπαρτιάτες φρόντισαν να αφήσουν στα χέρια των Αθηναίων. Η σκαιά συμπεριφορά του Σπαρτιάτη Πausανία, σε αντίθεση με τη γλυκύτητα και την πολιτικότητα του Αθηναίου Αριστειδη, έκαναν τους κατοίκους των άλλων πόλεων να βλέπουν με καλό μάτι μια σύμπραξη με την Αθήνα, που, χάρη στην εξοπλιστική πολιτική του Θεμιστοκλή, διέθετε και έναν πανίσχυρο στόλο. Οι Σπαρτιάτες αποχώρησαν από τα πεδία των μαχών και η στιγμή βρήκε τους Αθηναίους σαν έτοιμους από καιρό.

Η δημιουργία της Α' Αθηναϊκής Συμμαχίας αποφασίστηκε σε συνέλευση των ενδιαφερομένων στο ιερό νησί της Δήλου και «Συμμαχία της Δήλου» ονομάστηκε (478/7). Με αναμφισβήτητη πρωτοκαθεδρία των Αθηναίων («Οι Αθηναίοι και οι σύμμαχοί τους», έλεγαν στην αρχαιότητα).

Μέσα σε 15 χρόνια, η συμμαχία είχε εκδιώξει τους Πέρσες από τα μικρασιατικά παράλια και από τον Εύξεινο Πόντο και είχε απαλλάξει τις θάλασσες από τους πειρατές. Το θαλάσσιο εμπόριο αναζωογονήθηκε κι όλες οι σύμμαχες πόλεις ένιωθαν ικανοποίηση από την έτσι διαμορφωμένη κατάσταση.

Πιο ευχαριστημένοι από όλους ήταν οι Αθηναίοι που συντηρούσαν διακόσιες τριήρεις για το «καλού κακού» και κάθε χρόνο ναυπηγούσαν είκοσι καινούριες. Εισέπρατταν από το εμπόριο, εισέπρατταν από τα λάφυρα των πολεμικών επιχειρήσεων, εισέπρατταν και φόρο για τις ανάγκες του στόλου. Στην ίδια την Αθήνα, η δημοκρατία στερεωνόταν όλο και πιο πολύ χωρίς να λείπουν οι έντονοι εσωτερικοί αγώνες. Σε μια φάση τους, ο επικεφαλής των αριστοκρατικών, Κίμων, κατάφερε να εξοστρακίσει τον Θεμιστοκλή. Πέθανε στην ξενιτιά. Ο Αριστειδης κάποια στιγμή πέθανε, η νέα φρουρά δεν είχε τα ίδια μυαλά. Η Αθήνα, από πρώτη μεταξύ ίσων, μεταβλήθηκε σε κυρίαρχο της συμμαχίας. Οι αποστασίες των διαφόρων πόλεων ήρθαν ως φυσικό επακόλουθο. Οι Αθηναίοι τις ξανάφεραν πίσω με τη βία των όπλων.

Η Σπάρτη που είχε χάσει το παιχνίδι, προσπάθησε να επωφεληθεί. Η αντιπαλότητα λίγο λίγο κορυφωνόταν και κάποια στιγμή, δυο συνασπισμοί, η Πελοποννησιακή συμμαχία με επικεφαλής τους Σπαρτιάτες και η Αθηναϊκή συμμαχία με επικεφαλής τους Αθηναίους βρέθηκαν αντιμέτωπες στο πεδίο της μάχης.

Ήταν στην Τανάγρα, το 457 π.Χ. Η σφοδρή σύγκρουση κράτησε δυο μέρες με βαριές απώλειες για τους αντιπάλους. Οι Πελοποννήσιοι κράτησαν το πεδίο της μάχης και άρα νίκησαν. Οι της Αθηναϊκής συμμαχίας όμως κέρδισαν τον σεβασμό των αντιπάλων. Οι συγκρούσεις συνεχίστηκαν σε στεριά και θάλασσα, χωρίς καθοριστικές νίκες. Μια γενιά αργότερα, στα 431 π.Χ., οι Έλληνες οδηγήθηκαν αναπόφευκτα στον πόλεμο που με διαλείμματα κράτησε επίσης μια γενιά. Τον είπαν Πελοποννησιακό πόλεμο και ήταν καταδικαστικός για όλους, έστω και αν πρόσκαιρα οι Σπαρτιάτες θεωρήθηκαν νικητές.

Θεμιστοκλής και Αριστείδης:

Δεν ξέρουμε, αν το ρουσφέτι δημιουργήθηκε στα χρόνια του Σόλωνα ή του Κλεισθένη. Το σίγουρο είναι ότι, μερικές δεκαετίες αργότερα, κυριαρχούσε στο πολιτικό παιχνίδι. Στη δεύτερη δεκαετία του Ε' αιώνα, πριν ακόμα να γίνει χρυσός, δυο κόμματα ανταγωνίζονταν για την εξουσία στην Εκκλησία του Δήμου. Το δημοκρατικό με αρχηγό τον Θεμιστοκλή και το αριστοκρατικό με τον Αριστείδη. Οι καβγάδες τους θυμίζουν σύγχρονη ελληνική βουλή σε συζήτηση σε επίπεδο αρχηγών πριν από την ημερήσια διάταξη.

Ο Πλούταρχος λέει πως, όταν ο Θεμιστοκλής έλεγχε την εξουσία, το ρουσφέτι πήγαινε σύννεφο. Σε μια συνέλευση της Εκκλησίας του Δήμου, ο Αριστείδης σηκώθηκε και τον κατηγορήσε ανοιχτά ότι χαρίζεται στους δικούς του. Με αφοπλιστική ειλικρίνεια, ο Θεμιστοκλής του απάντησε:

«Μα, αν δεν βολέψω τους φίλους μου τώρα που είμαι στα πράγματα, πότε θα τους βολέψω;».

Οι δυο τους, Θεμιστοκλής και Αριστείδης, κατάντησαν οι δεινόσαυροι της τότε πολιτικής ζωής. Πάνω από είκοσι χρόνια εναλλάσσονταν στην εξουσία. Κάποτε, ο Θεμιστοκλής εισηγήθηκε έναν νόμο, που, όπως πίστευε, θα έκανε καλό στην πόλη. Το ίδιο πίστευε και ο Αριστείδης αλλά θύμωσε, επειδή δεν σκέφτηκε να τον εισηγηθεί ο ίδιος. Σηκώθηκε, λοιπόν, κι άρχισε να ρητορεύει εναντίον της εισήγησης του Θεμιστοκλή. Ήταν καλός ρήτορας και με τα δικολαβίστικα επιχειρήματά του κατάφερε να πείσει τα μέλη της Εκκλησίας του Δήμου να απορρίψουν τον νόμο, που εισηγήθηκε ο Θεμιστοκλής.

Μετά τη συνεδρίαση, ο Αριστείδης ήταν μελαγχολικός. Είχε τύψεις. Πήγε κατευθείαν στο σπίτι του και κλείστηκε σ' ένα δωμάτιο. Το απόγευμα, τον είδαν να βγαίνει στο μπαλκόνι και τον άκουσαν να φωνάζει:

«Άνδρες Αθηναίοι, ένας μόνον τρόπος υπάρχει να γλιτώσετε. Να πάρετε και τον Θεμιστοκλή κι εμένα και να μας φουντάρετε στη θάλασσα».

Οι αρχαίοι ημών πρόγονοι εφεύραν το λάδωμα, εφεύραν τα κόμματα και το ρουσφέτι αλλά εφεύραν και την ειλικρίνεια.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 10.3.2010)